Ingen er trygge i Norge før alle er trygge

Taler
Jonas Gahr Støre

Dato
9 november 2026

Sted
Borggården foran Oslo rådhus

Omstendigheter
Statsministerens tale ved markering av Krystallnatten

Kjære alle sammen,

Vi markerer Krystallnatten, November-pogromen, for å minnes at det å knuse menneskeverdet, knuse folks framtid, liv og verdighet – det kan skje gradvis, kollektivt og nesten uten at vi skjønner det.

Hvis vi ikke ser tegnene i tide – og handler. Tegnene på en sivilisasjon i fall.

I forrige uke ble jeg minnet om det. Jeg var på Falstadsenteret i Trøndelag, en av de største og verste fangeleirene i Norge under andre verdenskrig.

I dag er det et minnested og menneskerettighetssenter som gir mye håp.

Det er vakkert og fredfullt på Falstad, i stor kontrast til de lidelsene menneskene der opplevde.

Mange av de om lag 50 norske jødene i Midt-Norge ble internert der på Falstad, mishandlet, minst åtte ble henrettet, før de andre ble sendt direkte til Auschwitz og gasskamrene høsten 1942.

Én av svært få som overlevde og kom tilbake – og som har sitt portrett inne på Falstad – var Julius Paltiel, som var 18 år i 1942.

Han ble – som vi vet – et viktig tidsvitne som mange av oss har møtt, og han sa ofte i intervjuer og på utallige besøk til skoler og i møter med yngre mennesker, noe jeg har tenkt mye på: At han hadde bestemt seg for ikke å hate tyskerne etter krigen.

«Man lever ikke livet videre ved å være bitter. Jeg tilgir. Jeg lever ikke på hat», sa Julius Paltiel.

Tenk hvilken indre styrke – hvilken fysisk styrke også – for å kunne si det – og leve videre.

Vold er ødeleggende. Hat er ødeleggende.

Og som vi gjentar på denne dagen: Vi må gå tilbake til 1930-tallet i Tyskland der det vokste frem organisert hat og massevold koblet til en totalitær ideologi; som ikke respekterte menneskeliv; som satte ekskludering, rasisme og lovløshet i system og ville utrydde et folk.

Jødene. Og andre som ikke passet inn i deres rike.

Gode venner,

Noen få meter herfra kan vi se små, kvadratiske messingplater nedfelt i fortauet – snublesteiner:

I Rosenkrantz gate nr. 11, 13 B, 15 og 18. Med navnene til mennesker som en gang bodde her i Oslo, hadde sine hjem, familier, arbeid, drømmer og fremtidsplaner:

Aron Isaksen, Isak Leiser Isaksen, Sonja Isaksen, Israel Gross, Max Oster, Sofie Springmann, Stefan Weiss.

Inngravert er fødselsåret og året 1942, deportert til Auschwitz, står det der.

Med snublesteinene vil de bli husket for alltid.

Det er 757 slike i Norge – 467 her i byen vår, i Oslo.

Minnesmerker over ofrene for nazismen og antisemittismen.

Krystallnatten minner oss på hva som kan skje når et styresett – når et samfunn – slutter å beskytte sine egne.

I november 1938 rapporterte de norske avisene om synagogene som ble satt i brann i Tyskland, forretninger som ble rasert, bokbål, titusener av jøder drept, banket opp, arrestert, sendt vekk i leire.

En kultur og en identitet skulle utryddes.

Iscenesatt av nazistene – men la oss aldri glemme: Vanlige folk ble revet med, som det heter – og de deltok, altfor mange, villig vekk. Slik som vanlige folk – nordmenn – deltok i Norge noen få år senere.

Husk, som det også ble sagt innledningsvis – at i 1938 levde Europa fortsatt i fred. Norge var nøytralt, men jeg er ganske sikker på at jødene som bodde her – de så tegn i tiden som ikke alle andre så. For pogromer hadde skjedd før – og de levde med det i sine fortellinger.

Under Krystallnatten gled diskriminering over i ren forfølgelse.

Og når vi minnes Krystallnatten, må vi derfor tenke: Herfra gikk veien videre til katastrofen, til Shoah, til en sivilisasjons fullstendige sammenbrudd.

Og så må vi – på denne kvelden i november – stille spørsmålet: Kan det skje igjen? Hva med oss, i våre samfunn – i dag?

La meg dele noen refleksjoner om det:

For det første, som Ervin Kohn har lært meg, antisemittisme er som et ondt virus uten en fullt ut dekkende vaksine.

Antisemittisme finnes fortsatt i Norge – og øker – det er en fryktelig realitet. HL-senterets viktige holdningsundersøkelser viser det. Og negative holdninger til andre minoriteter øker også. Det er en dyster og viktig lærdom å ta til seg.

For det andre, i vår tid trenger vi ikke et butikkvindu eller et stuevindu for å knuse krystall.

Vi har internett, kommentarfelt, sosiale medier, eller mobbing, som møter jødiske barn og unge på skolen.

For det tredje, når én minoritet rammes i Norge, så må vi tenke at vi rammes – alle.

For dersom hets mot jøder oversees, så vil hets mot for eksempel skeive eller andre utsatte grupper også fort aksepteres. Skrankene senkes.

Og dersom vi aksepterer hets, er vi ute på en farlig vei. Da senker vi terskelen for hvordan vi vil ha det i samfunnet, for våre barn og de som kommer etter oss.

Og det er altså ikke snakk om 'dem' eller 'de andre' og 'oss'. Det er bare 'vi'. – Vi i Norge.

For det fjerde, vi må være oss bevisst at det står sterke, ødeleggende tankesett – et farlig menneskesyn – bak hatideologier som jødehat.

Noen vil jødene vondt. Hos oss er jødene få, som ordføreren godt sa det, den jødiske minoriteten er liten, og derfor ekstra utsatt.

Og for det femte, så jobber Regjeringen, med kunnskap fra våre kunnskapsmiljøer – og har handlingsplaner – mot rasisme, diskriminering, mot antisemittisme, muslimfiendtlighet, med mange tiltak, basert på lærdom og erfaring.

De er gode og nødvendige, de oppdateres, de gir kunnskap, retningslinjer og grep.

Men hatideologier – som jødehat – fyrer opp under aggressive holdninger som oppstår hos mennesker, i alle aldre, som ofte søker sammen med likesinnede, og nå i digitale fellesskap.

Derfor: bekjempelse av hat krever derfor at hver og én tar ansvar for egne holdninger – og handlinger.

Gode venner,

På denne kvelden;

Så vil jeg oppfordre oss alle til å støtte de jødiske miljøene, lære mer om dem, heie på de dyktige unge veiviserne som er rundt om og snakker og forklarer og deler av den jødiske kulturen; løfte de jødiske miljøene fram, og se at de har gudshus, museer, en rik kultur, tradisjoner og en religion som er med på å skape mangfoldet vi trenger i Norge.

Jeg oppfordrer oss alle til ikke å se bort hvis vi er vitne til diskriminering eller ekskludering, på jobben, på skolen, på bussen. – Og om vi ikke tør å si ifra, så tør vi kanskje å støtte – være et medmenneske – overfor den personen som rammes.

Jeg oppfordrer oss alle til å bruke ord og begreper som ikke mobber og sårer – og ta til motmæle når vi oppdager informasjon som er helt feil, eller ondsinnede konspirasjonsteorier.

Jeg oppfordrer oss alle til å støtte alle de samarbeidsfora og arrangementer som bringer ulike tros- og livssyn sammen, jøder og muslimer, kristne og humanetikere, og alle andre. Og jeg er glad for at vi har viktige markeringer som denne her ute i åpenheten og offentligheten.

Og jeg oppfordrer oss alle til ikke å la de dype internasjonale konfliktene i vår urolige tid, få prege hvordan vi her hjemme forholder oss til våre medborgere. Noen har en nær slektning i Jerusalem, Gaza, Teheran eller Khartoum.

Og jeg oppfordrer oss alle til å vise alminnelig medmenneskelighet, toleranse og omsorg – gjør vi det, så holder det lenge, gode venner – og vi gjengjelder ikke hat med hat.

Ingen er trygge i Norge før alle er trygge. Snublesteinene i Oslos gater minner oss om det.

Takk for oppmerksomheten.

Kilde
regjeringen.no

Emneoversigt
Antisemittisme, Jøder, Krystallnatten, Minnetale, Nasjonale minoriteter

URI
https://www.virksommeord.no/tale/ingen-er-trygge-i-norge-for-alle-er-trygge